

Ruimte delen met kinderen en jongeren

Wat kan je doen als lokale overheid?

In 2015-2017 deed De Ambrassade een onderzoek naar het delen van ruimte met kinderen, jongeren en hun organisaties. Op basis van de noden, drempels, succesfactoren en goede praktijken die aan de oppervlakte kwamen in dit onderzoek formuleerden we een aantal aanbevelingen voor de overheid, voor eigenaars van private ruimte, en voor kinderen, jongeren of hun organisaties op zoek naar ruimte. Hieronder lees je onze aanbevelingen voor lokale overheden.

Meer duiding bij de aanbevelingen vind je in het onderzoeksrapport “Ruimte delen met kinderen en jongeren” op ambrassade.be/ruimtedelen.

Op zoek naar concrete handvaten om ruimte te delen? Check dan onze handleiding ‘ruimte delen’ op ambrassade.be/ruimtedelen.

ambrassade.be/ruimtedelen

Waarom ruimte delen met kinderen en jongeren?

Kinderen en jongeren in Vlaanderen en Brussel hebben steeds minder ruimte om jong te zijn. Bevolkingsgroei, verstedelijking, verkavelingswoede en de alomtegenwoordigheid van de auto zetten een grote druk op onze ruimte. Terwijl het aantal jonge mensen toeneemt, blijven investeringen vaak uit, waardoor er een groeiend tekort is aan vrijetijdsplekken voor kinderen en jongeren, zowel binnen als buiten. Bovendien hebben onze superdiverse jongeren ook steeds meer diverse vrijetijdsbestedingen, en is er dus extra ruimte nodig voor deze nieuwe vormen van **jeugdig experiment**.

Tegelijkertijd wordt nog heel wat ruimte onderbenut. In onze steden en dorpen staan te veel gebouwen en gronden leeg. Deze onderbenutte ruimtes en infrastructuren delen met kinderen, jongeren en hun organisaties biedt heel wat mogelijkheden om meer duurzaam en efficiënt om te gaan met onze beperkte ruimte, en om plaats te geven aan **jong engagement**.

Acht redenen om ruimte te delen

Ruimte bieden aan activiteiten die kampen met plaatsgebrek

Ontmoeting en samenwerking stimuleren in een superdiverse samenleving

Duurzaam omspringen met de schaarse ruimte en het milieu

Ruimte creëren voor experiment en kansen geven aan minder gevestigde groepen

Kosten besparen

Mede-eigenaarschap en co-creatie stimuleren

Inspelen op maatschappelijke veranderingen

Een identiteit geven aan de buurt

Hoe ruimte delen met kinderen en jongeren?

Ruimte delen met kinderen en jongeren kan je op veel verschillende manieren.

Gedeeld gebruik

Gedeeld gebruik is het samenbrengen van verschillende activiteiten in dezelfde ruimte. Soms spreekt men ook wel over medegebruik of over verweving.

Gelijktijdig gedeeld gebruik

Gelijktijdig gedeeld gebruik vind je in combineerbare infrastructuur of ruimte, waarin tegelijkertijd meerdere activiteiten kunnen plaatsvinden.

Achtereenvolgend gedeeld gebruik

Achtereenvolgend gedeeld gebruik vind je in multi-inzetbare ruimte of infrastructuur, die afwisselend voor verschillende activiteiten kan worden gebruikt.

Collectief gebruik

Collectief gebruik is het publiek gebruik van private of semipublieke ruimte. Door het gebruik van zulke ruimtes open te breken, kunnen zij evolueren tot collectief gebruikte ontmoetingsruimtes waar iedereen welkom is.

Hergebruik

Hergebruik is het opnieuw benutten van terreinen, gebouwen en constructies die bijna niet meer worden gebruikt. Bij hergebruik krijgen bestaande verlaten ruimtes een nieuwe functie of invulling, of worden de bestaande constructies afgebroken en vervangen door nieuwbouw.

Tijdelijk gebruik

Tijdelijk gebruik is het gebruik van ruimte in afwachting van een toekomstig gebruik. Het toekomstig gebruik kan nog onbepaald zijn of al vastliggen. In dat laatste geval wordt ook wel gesproken over tussentijds ruimtegebruik.

Intensivering

Intensivering is het verhogen van de hoeveelheid gebruikruimte binnen dezelfde oppervlakte. Dat gebeurt door ruimtelijke ingrepen zoals verdichten, in de hoogte bouwen of ondergronds bouwen.

Dat betekent niet dat je meteen op al deze verschillende vormen van ruimte delen moet inzetten. Een stapsgewijze aanpak of beleid heeft meer kans op slagen. Werk bijvoorbeeld eerst rond ofwel leegstand en tijdelijke invullingen, ofwel rond medegebruik van onderbenutte ruimtes, en breid vervolgens stapsgewijs uit naar andere vormen van gedeeld gebruik. Je hoeft niet alles meteen te realiseren. Bovendien is niet elke vorm van ruimte delen overal of voor iedereen van toepassing.

Onderstaande aanbevelingen zijn voor het merendeel van toepassing op alle verschillende vormen van ruimte delen. Specifieke aanbevelingen voor gedeeld gebruik stricto sensu of tijdelijk gebruik worden apart aangeduid.

Gedeeld gebruik

Tijdelijk gebruik

Aanbevelingen

We maken een onderscheid tussen drie niveaus van aanbevelingen: van strategische aanbevelingen, vaak op eerder lange termijn en op doelstellingsniveau, tot meer concrete acties en quick wins die op korte termijn gerealiseerd kunnen worden.

Lange termijn

Middellange termijn

Korte termijn

Een coherent beleid

Voer een coherent beleid met betrekking tot het delen van ruimte. Werk dit beleid uit samen met burgers, organisaties, initiatieven en eigenaars die binnen je gemeente of stad een rol spelen op vlak van delen van ruimte. Ontwikkel samen met hen een visie en beleidskader rond het delen van ruimte, en betrek hen bij het aanpakken van belemmerende regelgeving.

Zeker als kleinere gemeente kan je ervoor kiezen om hiervoor intergemeentelijk samen te werken. Ook de provincies kunnen op dit vlak een ondersteunende rol spelen (aangezien zij bevoegd blijven voor ruimtelijke aangelegenheden).

Een coherent beleid houdt onder meer het volgende in:

- > Zet doordacht in op gedeeld ruimtegebruik, en enkel daar waar het tot een meerwaarde leidt. In sommige gevallen is gedeeld of tijdelijk ruimtegebruik een goede oplossing, in andere gevallen helemaal niet. Inzetten op gedeeld en tijdelijk gebruik is dus een belangrijke aanvulling op niet-gedeeld gebruik, maar kan dit niet volledig vervangen. Gedeeld ruimtegebruik brengt bovendien vaak extra kosten met zich mee: ruimte delen enkel omwille van financiële overwegingen doe je dus beter niet.
- > Stimuleer alle gebruikers binnen de gemeente om in de mate van het mogelijke ruimte te delen. Ruimte delen kan ingezet worden als strategie om beginnende initiatieven kansen te geven. Maar ook gevestigde organisaties hebben een rol te spelen op het vlak van ruimte delen.
- > Stimuleer alle eigenaars binnen de gemeente om ruimte te delen. Kijk niet enkel naar verenigingslokalen (jeugdlokalen, sportinfrastructuur, socioculturele infrastructuur ...) of scholen, maar ook en vooral naar overheidsgebouwen, bedrijventerreinen, kantoren, supermarkten of religieuze infrastructuur.

LANGE TERMIJN

Ontwikkel een overkoepelende en breed gedragen visie op gedeeld gebruik in de gemeente.

LANGE TERMIJN

Zorg voor een goede onderlinge afstemming tussen verschillende diensten en administraties, zodat zij samen de overkoepelende visie van de gemeente op gedeeld gebruik realiseren.

LANGE TERMIJN

Evalueer bestaande regels en procedures en zorg dat deze aangepast zijn aan gedeeld en tijdelijk gebruik: duidelijk, eenvoudig en snel. Nog al te vaak wordt gedeeld ruimtegebruik gesmoord in complexe regelgeving en trage procedures.

LANGE TERMIJN

Ondersteun gedeelde ruimte-initiatieven door lokaal praktijkgerichte expertise op te bouwen en aan te bieden rond het delen van ruimte. Dat kan binnen de overheid zelf, door intern binnen de gemeente (jeugddienst, dienst vrije tijd ...) of bovenlokaal (binnen de provincie of via intergemeentelijke samenwerking) kennis op te bouwen en op het terrein beschikbaar te maken. Dat kan ook door het ondersteunen van intermediaire organisaties om deze expertise te ontwikkelen en lokaal op maat aan te bieden.

MIDDELLANGE TERMIJN

Ondersteun lokaal niet-commerciële intermediaire organisaties (zogenaamde ruimteaanbieders of plekwerkers) die inzetten op het activeren van on(der)benutte ruimte voor maatschappelijk waardevolle functies, en die fungeren als tussenpersoon tussen eigenaar en gebruikers. Bied hen een duurzaam perspectief.

KORTE TERMIJN

Stel gedreven aanspreekpunten voor gedeelde invullingen aan die initiatieven wegwijs maken in de administratie en die het wederzijds vertrouwen versterken (bijvoorbeeld via een peter-meter systeem, naar het voorbeeld van de stad Gent).

KORTE TERMIJN

Initieer als lokale overheid succesvolle pilootprojecten die het pad effenen en zowel overheidsdiensten als burgers tonen dat gedeeld gebruik mogelijk is.

KORTE TERMIJN

Zorg voor laagdrempelig contact en een goede communicatie – zowel formeel als informeel - met (de gebruikers van) gedeelde en tijdelijke invullingen die worden georganiseerd door of binnen de gemeente. Gemeentelijke buurtwerkers, wijkregisseurs ... zijn daarvoor erg goed geplaatst.

Zoektocht naar ruimte

MIDDELLANGE TERMIJN

Geef als gemeente het goede voorbeeld door je leegstaande en onderbenutte eigendommen te activeren voor maatschappelijke initiatieven. Hoewel er al heel wat goede praktijkvoorbeelden zijn van gedeeld gebruik van gemeente-eigendommen is nog heel wat gemeentepatrimonium on(der)benut.

MIDDELLANGE TERMIJN

Breng de diverse vragen naar ruimte en het aanbod aan onderbenutte en lege panden en percelen (zowel publiek als privaat) voortdurend in kaart, en verbind deze via een maatgerichte aanpak. Doe dit gemeentebreed via een systematische afstemming tussen verschillende diensten, zowel aan vraagzijde (vrijetijdsdiensten, onderwijs, werk, welzijn...) als aanbodzijde (diensten gebouwen, vastgoed, stedenbouw...). Speel als gemeente dus de rol van maatschappelijk ruimtemakelaar.

MIDDELLANGE TERMIJN

Sensibiliseer eigenaars van on(der)benutte ruimte om hun eigendom open te stellen of te delen met kinderen, jongeren en hun organisaties, enerzijds door voldoende incentives te voorzien voor openstelling, door drempels voor eigenaars weg te werken en door de voordelen in de verf te zetten, anderzijds door ruimteverspilling (fiscaal) te bestraffen. Een performante leegstandsheffing is noodzakelijk maar niet voldoende.

KORTE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Maak het aanbod aan publieke en private ruimtes in je stad of gemeente beschikbaar via een **zaalzoeker** (naar het voorbeeld van de Zaalzoeker van stad Antwerpen).

KORTE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Zorg voor een actueel en volledig leegstandsregister en register van onbebouwde percelen, maak deze registers (zonder persoonsgegevens) online beschikbaar, en benut de informatie om leegstand te activeren.

Samen een ruimte gebruiken

LANGE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Kies voor een stimulerend en ondersteunend beleid, en ga steeds een open dialoog aan met alle betrokkenen als je gedeeld gebruik wenst op een bepaalde site. Leg gedeeld gebruik niet eenzijdig van bovenaf op. Zorg voor voldoende draagvlak wanneer je wil inzetten op gedeeld gebruik van een bepaalde infrastructuur. Dat draagvlak kan groeien door samen met de betrokken organisaties, de buurt, en andere relevante stakeholders een kwaliteitsvol participatieproces te lopen.

LANGE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Zorg voor een zo groot mogelijk mede-eigenaarschap van de gebruikers in de gedeelde infrastructuren van de gemeente. Trek het beheer niet volledig naar je toe, en zorg voor voldoende inspraak van de gebruikers.

MIDDELLANGE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Stel je als overheid zelf ruimtes open? Zorg dan voor eerlijke en heldere criteria voor de selectie van gebruikers. Stel ruimtes niet enkel ter beschikking van organisaties die goede connecties hebben binnen de gemeente of stad.

MIDDELLANGE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Ondersteun gedeelde invullingen om duidelijke, gedragen en haalbare afspraken te maken tussen de verschillende gebruikers en met de eigenaar. Organiseer je zelf gedeelde invullingen, geef dan het goede voorbeeld door duidelijke, gedragen en haalbare afspraken te maken.

MIDDELLANGE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Bewaak het evenwicht tussen de gebruikers in gedeelde invullingen, en bemiddel bij conflicten. Zet daarvoor straathoekwerkers, buurtwerkers of jeugdwerkers in, of ondersteun intermediaire organisaties om deze diversiteit te beheren.

Tijdelijk gebruik

MIDDELLANGE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Geef tijdelijke invullingen inspraak bij het plannen van de toekomstige invulling. Meer nog, experimenteer met tijdelijk gebruik als testomgeving voor een meer definitieve invulling.

MIDDELLANGE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Ondersteun tijdelijke invullingen die hun waarde bewezen hebben en een duurzame doorstart willen maken bij de zoektocht naar een nieuwe plek naarmate het einde van de tijdelijke invulling nadert. Onderzoek of de tijdelijke invulling een plaats kan krijgen in de toekomstige plannen voor de site.

KORTE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Geef als gemeente het goede voorbeeld door de eigen leegstaande gebouwen of sites die wachten op een ontwikkeling open te stellen en een tijdelijke invulling te geven.

KORTE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Stimuleer (of verplicht) projectontwikkelaars om tijdelijk gebruik toe te laten, te ondersteunen en te financieren op sites die wachten om ontwikkeld te worden. Ook voor ontwikkelaars genereren tijdelijke invullingen namelijk een meerwaarde.

KORTE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Stel je zelf ruimte ter beschikking voor tijdelijk gebruik, communiceer dan zeer duidelijk over het tijdelijke karakter en over de einddatum van de tijdelijke invulling.

Infrastructuur

Ontwerp en inrichting

LANGE TERMIJN

Bouw toekomstbestendige maatschappelijke infrastructuur met het oog op gedeeld gebruik en functiewijzigingen in de toekomst. Schakel experts in zodat multifunctionaliteit niet leidt tot verlies aan kwaliteit.

MIDDELLANGE TERMIJN

Betrek de verschillende gebruikers, de buurt, en andere stakeholders van bij het begin bij het ontwerp. Zo vergroot je het mede-eigenaarschap, en het draagvlak voor gedeeld gebruik, en vermijd je dat bouwtechnische problemen het gedeeld gebruik in de weg staan.

KORTE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Organiseer een samenaankoop van elektronische toegangssystemen voor gedeelde invullingen, of subsidieer de aankoop van elektronische toegangssystemen vanuit de gemeente.

Veiligheid en brandveiligheid

MIDDELLANGE TERMIJN

Zorg voor een constructieve samenwerking tussen handhavingsinstanties van veiligheidsnormen (brandweer, politie,...) en gedeelde invullingen, door controlerende instanties bewust te maken van de meerwaarde van gedeeld gebruik. Treed als lokale overheid op als tussenpersoon of bemiddelaar. Zorg dat (te strenge) veiligheidsnormen gedeeld gebruik niet onmogelijk maken.

MIDDELLANGE TERMIJN

Neem aparte en haalbare richtlijnen rond veiligheid bij gedeelde en tijdelijke invullingen op in de politiecodex.

Toegang en sleutelbeheer

KORTE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Organiseer een systeem van vliegende conciërges (sociale tewerkstelling, vrijwilligers ...) die gedeelde infrastructuren openen en afsluiten (naar het voorbeeld van de **sleuteldragers** in Antwerpen, of de vrijwilligerswerking voor fuifzalen in Edegem).

Energie

KORTE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Subsidieer gedeelde invullingen die willen investeren in energiebesparende maatregelen (zoals slimme regelsystemen waardoor verlichting, verwarming, airconditioning ... in verschillende delen van het gebouw apart afgezet kunnen worden) of energiemeters voor verschillende delen van het gebouw.

Onderhoud en schoonmaak

KORTE TERMIJN

Zorg als lokale overheid voor het onderhoud en de schoonmaak van buitenruimtes (schoolspeelplaatsen, buitenruimtes van jeugdlokalen ...) in ruil voor publieke openstelling voor de buurt (naar het voorbeeld van Groendienst Stad Gent).

Administratie

Algemeen

MIDDELLANGE TERMIJN

Ontlast uitbaters die hun ruimte willen delen administratief, bijvoorbeeld door als tussenpersoon op te treden tussen eigenaar en gebruiker, de planning van gedeelde ruimtes op te maken, en zelf in te staan voor het afsluiten van overeenkomsten met de gebruikers (naar het voorbeeld van het stedelijk onderwijs in Antwerpen en Gent). Doe dit enkel als hier vraag naar is bij de andere partijen, want door het beheer naar je toe te trekken zullen het mede-eigenaarschap en de betrokkenheid van eigenaar en gebruikers verminderen.

KORTE TERMIJN

Bied gespecialiseerde ondersteuning op maat aan voor gedeelde ruimte-initiatieven voor administratieve vraagstukken (verzekeringen, overeenkomsten, subsidies, boekhouding, fiscaliteit, vergunningen ...). Zorg daarbij voor één aanspreekpunt, bijvoorbeeld via een peter- en metersysteem voor gedeelde ruimte-initiatieven (naar het voorbeeld van Gent).

Financiën en subsidies

LANGE TERMIJN

Voorzie bij gedeelde ruimteprojecten steeds de nodige middelen voor ondersteuning en beheer van het gedeeld gebruik. Zie gedeeld ruimtegebruik niet als een besparing, want vaak is het dat niet.

MIDDELLANGE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Screen bestaande gemeentelijke infrastructuursubsidies om drempels voor gedeeld gebruik weg te nemen (naar het voorbeeld van de **subsidie socioculturele infrastructuur van de stad Genk**).

MIDDELLANGE TERMIJN

Subsidieer intermediaire organisaties die gedeeld ruimtegebruik faciliteren (zogenoemde plekwerkers) structureel, ofwel door hen een plaats te geven binnen bestaande subsidielijnen, ofwel via een aparte subsidie. Intermediair werk en expertiseopbouw zijn belangrijk, en verdienen structurele ondersteuning.

KORTE TERMIJN / TIJDELIJK GEBRUIK

Zorg voor subsidies voor tijdelijke invulling van braakliggende ruimte of leegstaande panden (naar het voorbeeld van het **Fonds Tijdelijke Invullingen** in Gent).

KORTE TERMIJN / GEDEELD GEBRUIK

Stimuleer gedeeld gebruik door middel van hefboomsubsidies, bijvoorbeeld voor het openstellen van schoolspeelplaatsen, verenigingslokalen ... (naar het voorbeeld van de subsidie **Groenplaats** in Leuven).

Overeenkomsten

MIDDELLANGE TERMIJN

Stel je als overheid zelf infrastructuren of percelen ter beschikking voor gedeeld gebruik, werk hier dan een kader voor uit, en sluit billijke overeenkomsten af met de gebruikers.

Vergunningen

MIDDELLANGE TERMIJN

Maak de organisatie van evenementen in de publieke ruimte of het plaatsen van tijdelijke constructies in de publieke ruimte zo laagdrempelig mogelijk. Vermijd lange of complexe aanvraag- of vergunningsprocedures.

Relatie met de buurt

LANGE TERMIJN

Zet gedeeld ruimtegebruik in de eerste plaats in als lokale strategie om de buurt in al zijn diversiteit te bereiken en te laten participeren aan de samenleving. Geef gedeelde initiatieven de ruimte en de middelen om in te zetten op deze diversiteit.

KORTE TERMIJN

Zorg voor een goede inplanting en spreiding van gedeelde initiatieven in de buurt. Werk daarvoor een plan uit op gemeentelijk, bovengemeentelijk of provinciaal niveau (cfr. **kerkenplan**, **speelweefselplan** ...). Vermijd overlast voor de buurt (geluidshinder, parkeerdruk ...) door een verstandige spreiding en inplanting. Hou daarbij ook rekening met initiatieven en organisaties die reeds actief zijn in de buurt.

MIDDELLANGE TERMIJN

Ondersteun gedeelde initiatieven om een goede relatie te ontwikkelen met de buurt. Begeleid participatietrajecten in functie van toekomstige openstelling (naar het voorbeeld van jeugddienst Gent bij openstelling van schoolspeelplaatsen), en bemiddel tussen gedeelde initiatieven en de buurt indien nodig.

Over het onderzoek ruimte delen met kinderen en jongeren

In 2015-2017 onderzocht De Ambrassade tien initiatieven – zowel gedeelde invullingen als tijdelijke invullingen - die ruimte delen met kinderen, jongeren en hun organisaties in Brussel, Aalst en Genk. In totaal werden dertig interviews afgenomen: met de initiatiefnemers zelf, maar ook met de eigenaars van de ruimtes, de medegebruikers en de betrokken overheden. In de marge van dit onderzoek volgden we ook een aantal voorbeelden van gedeeld gebruik op in Antwerpen en Gent. Op basis van het onderzoek formuleerden we een reeks aanbevelingen, die we voorlegden aan een ronde tafel van experts. Meer duiding bij de aanbevelingen vind je in het onderzoeksrapport “Ruimte delen met kinderen en jongeren” op ambrassade.be/ruimtedelen.

Op zoek naar concrete handvaten om ruimte te delen? Check dan onze handleiding ‘ruimte delen’ op ambrassade.be/ruimtedelen.

Over De Ambrassade

De Ambrassade versterkt de kansen en kwaliteit van jeugdwerk, jeugdinformatie, de Vlaamse Jeugdraad en jeugdbeleid. Zo willen we een positieve impact hebben op het leven van kinderen en jongeren.

De Ambrassade is een belangrijke schakel tussen jongeren, organisaties en het beleid. De Ambrassade wil jongeren versterken en zet experimentele projecten op met intersectorale partners rond werk, armoede, ruimte en leren.

www.ambrassade.be

